

Pääkirjoitus

Suomen itäraja on suljettu joksikin aikaa kokonaan. Hamasin väkivaltaisen isku, Israelin kosto ja Gazan siviilien hätä ovat siirtäneet kansainvälisen huomion painopistettä Euroopan pitkittyneestä sodasta Lähi-itään. Aggressiivisen nationalismin ja populismin maailmassa kosmopoliittisuus ja dialogi ovat puolustuskannalla.

Tätä kirjoitettaessa opetus- ja kulttuuriministeriön budjettileikkauksia tullaan esittämään kirjastojen laatukirjallisuuden ostotukiin sekä kansainvälistä yhteistyötä ja maantuntemusta edistävien ystävyysseurojen avustuksiin. Molemmat esitykset huolestuttavat. Suomi-Venäjä-seuran arvostelijat samastavat valtion ja kansalaisyhteiskunnan, kun tosiasiasa sen, Suomi-Unkari-seuran ja monien muiden vastaavien toimijoiden päämääränä on ruohonjuuritason yhteyksien ylläpitäminen, kulttuurirytyö ja kansainvälisyyskasvatus myös vaikeina aikoina. Toteutuessaan leikkaukset voivat merkitä tämän instituution alasajoa.

Jyväskylän ylioppilaslehti uutisoi uusimmasta kyselytutkimuksesta koki opiskelijoiden halukkuutta lähteä vaihto-opiskelijaksi ulkomaille (*Jyväskylä* 6/2023). Kansainvälisen vaihto-opiskelun edistäminen on ollut Suomessa poliittisena tavoitteena 1980-luvulta lähtien. Kuten poliittisen historian tutkija Juho Ovaska tässä numerossa ilmestyvässä *Lectio Praecursorias*-saan toteaa, 1980-luku oli Suomessa uuden kansainvälisen ulkopoliittikan orientaation murrosaikaa. Ulkomaille lähtevien korkeakoulu-opiskelijoiden määrä kasvoikin vuoteen 2016 saakka. Sen jälkeen lähtijöiden määrä on ollut laskusuuntainen, erityisen jyrkästi koronapandemian myötä. Syiksi kyselytutkimuksen vastaajat mainitsivat muun muassa terveyteen, työssäkäyntiin ja perheeseen liittyvät seikat, mutta huomattavassa määrin myös kielitaidonpuutteen.

Uusimman *Lähihistorian* artikkeleissa ja esseissä esiintyy paljon yhteistyön ja vuorovaikutuksen teemoja. Alina Kuusisto ja Mikko Kohvakka tutkivat Itä-Suomen ja Karjalan alueella 1990-luvulla virinnyttä monimuotoista alueyhteistyötä. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Suomi rakensi suhteitaan uuteen Venäjään globalisoituvassa maailmassa, mutta samaan aikaan alueiden merkitys suhteessa kansallisvaltioihin kasvoi. 1990-luvun alussa pelottava raja muuttui mahdollisuuksien rajaksi. Myös professori Guido

Franzinetti viittaa esseessään 1990-luvun tulevaisuushorisontteihin. Hän ruotii 'pieleen menneen' historian jälkiviisaita selityksiä ja kannustaa historiantutkijoita rohkeasti palaamaan 1970- ja 1980-luvun kriittisten aikalaيسانalyysien äärelle.

Kati Katajiston elämäkertahistoriallisen artikkelin aiheena on Neuvostoliiton ambivalentti suhtautuminen valtioneuvos Johannes Virolaiseen (1914–2000). Kansainvälisissä yhteyksissä Virolaista pidettiin Neuvostoliiton 'ystävänä', mutta kotimaan politiikassa itänaapurin edustajat pyrkivät estämään hänen presidenttitiensä. Virolaisen toiminta Parlamenttienvälisessä liitossa (IPU) kertoo pienten valtioiden vuorovaikutuksen ja vaikutusvallan paikoista kylmän sodan suurten pelurien maailmassa.

Anssi Halmesvirta analysoi historiografisessa esseessään brittiläisen historioitsijan ja opettajan John Bowlen teosta *The Unity of European History*. Bowle oli Euroopan neuvoston 1949 perustaman eliittikoulu College of European ensimmäinen johtaja. Bowle painotti historiantulkinnassaan Euroopan *yhtenäisyyden* historiallisia juonteita aikana, jolloin maanosa oli kärsinyt suurimman poliittisen ja moraalisen katastrofinsa.

Karoliina Puranen-Impola keskittyy artikkelissaan lastensuojelun historian hiljaisuuksiin. Hän kysyy, millä tavoin lasten sijaishuollossa, kuten koulukodeissa tai perheissä tapahtuneita väärinkäytöksiä ja laiminlyöntejä on käsitelty suomalaisessa lehdistössä toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Puranen-Impolan mukaan kaltoinkohtelusta kertomista on hiljentänyt muun muassa nuorten toiseuttaminen ja epäluotettavaksi leimaaminen.

Lehden **puheenvuoro- ja kolumnipalstoilla** julkaisemme tässä numerossa kaksi tekstiä. Åbo Akademin tutkijat Matias Kaihovirta, Janne Väistö ja Mats Wickström tarjoavat uuden näkökulman suomalaisen etnonationalismin historiaan. Ajatuksia etnisestä paremmuudesta ja väestönvaihdon uhas- ta oli valloillaan Ruotsalaisessa kansanpuolueessa maailmansotien välisenä aikana. Kansanedustaja ja ministeri Petri Honkosen kolumni käsittelee Suomessa aina ajankohtaista historiaa: itsenäisyyden ajan alkoholipolitiikan mahdollisuuksia ja rajoja.

Tuhdin lukupaketin päättävät neljä lektiota eli väitöstilaisuuden aloituspuheenvuoroa sekä **Lähihistorian kentältä** -osastolla julkaistava haastattelujuttu. Haastattelussa elokuvantekijät Vieno Järventausta, Ida Vesterinen ja Lauri Julkunen kertovat elokuvastaan *Tutkittava tähtiä tänä iltana*. Tekijät hahmottelevat teoksessaan taidetta ja tutkimusta yhdistelevää uudenlaista muotoa. Lopputuloksena on kiehtova elokuvaessee 1940-luvun lapsuudes-

ta, esineiden voimasta, tulkinnan mahdollisuuksista ja rajoista sekä historiantutkimuksen prosessista harhapolkuineen ja ymmärryksen hetkineen.

Risto-Matti Matero tutkii väitöskirjassaan Saksan ja Suomen vihreiden puolueiden muutosta 1980-luvulta 2000-luvulle. Hän kysyy, mitä radikaalin ekofilosofian aatteellisesta taustasta ponnistaville puolueille tapahtui niiden joutuessa vastakkain puoluepolitiikan realiteettien ja taloudellisten intressien kanssa. Toisenlaista konkretiaa ihmisen ja ei-inhimillisen luonnon teemoihin tuo Helinä Äären kriittistä eläintutkimusta edustavan väitöskirjan lähtökohta: ”Suomessa teurastetaan vuodessa yli 80 miljoonaa tuotantopolven broileria ja noin puoli miljoonaa emobroileria. Lisäksi arviolta 1–3,3 miljoonaa broileria kuolee tuotantotiloilla ennen teurastamolle päätymistä.” Ääri tutkii suomalaista ”broilerikulttuuria” eli lihateollisuuden kanoja suomalaisessa proosassa ja sarjakuvassa vuosina 1969–2019.

Juho Ovaskan väitöskirjan aiheena ovat Suomen ulkopoliittisen päätöksenteon murrokset 1980-luvun alusta 1990-luvulle. Ovaska toteaa, että 1980-luvun poliittisten päätösten ja muutosten tunteminen on tärkeää 1990-luvun vaihteessa tehtyjen valintojen ymmärtämiseksi. Neljännestä lektiosta vastaa Piia Vuorinen, joka väitteli Turun yliopistossa 24. marraskuuta 2023. Vuorinen tutkii väitöskirjassaan valtiollisen poliisin kontrollipoliittikkaa ja sen kohteeksi joutuneita naisia aikavälillä 1919–1944. Muun muassa sukupuoleen liitetyt koti- ja hoivakeskeiset käsitykset ohjasivat valtiollisen poliisin tarkkailun suuntaa, mutta samalla valtaosa valtio- ja maanpetosepäilyistä edusti työväenluokkaa tai alemmaa keskiluokkaa.

Toivotamme inspiroivia lukuhetkiä *Lähihistorian* parissa sekä rauhallista vuodenvaihdetta. Lehteä lukiessasi voit perehtyä myös uuteen historia-aiheiseen [verkkosivustoon](#). Lähihistorian tutkimuksen seuran ja lehden yhteisellä sivustolla esittelemme lehden tuoretta sisältöä tiiviissä ja yleistajuisessa muodossa, kerromme Lähihistorian tutkimuksen seuran tapahtumista ja julkaisemme blogeja ja puheenvuoroja historian ajankohtaisista ilmiöistä.

Tuomas Laine-Frigren

Tuomas Laine-Frigren on Lähihistorian päätoimittaja ja työskentelee tutkijana Tampereen yliopistossa.
